

Hlavně nebýt stará panna, co posedává v béžovém pyžamu a pije koktejl z banánu a brokolice

Martin Pecina

Není to tak dávno, co jsem dostal důležitý, skoro až státnický úkol — pro nakladatelství Filosofia graficky upravit dílo Jana Amose Komenského. Nejsnazší by bylo postavit Komenskému pěkný pomník, vytáhnout ho jeřábem na mramorový piedestal a doprovodit zlatým písmem v nejlepší latinské tradici.

Jenže asi by to pak nebyla kniha pro naše století, nýbrž jen další počín z kategorie *stará panna, co posedává v béžovém pyžamu a pije koktejl z banánu a brokolice*. Jakkoliv mám už povědomí o životě a díle učitele národů veskrze chabé, dobře si vzpomínám, jak jsme se na základní škole fackovali tehdy populární říkankou „Jan Amos Komenský skákal z mostu na ženský“. A když k ní později přibyl údajný Komenského výrok „lepší než za ženštinami hampejznými se píditi jest plodníkem svým dvakrát týdně rádně zatřásti“, definitivně jsem se přiklonil k názoru, že by se to s nábožnou úctou k obstarožním symbolům nemělo přehánět...

Aby bylo čtenáři jasno, že i Jan Amos byl prostý člověk z masa, kostí a střevních plynů, založil jsem svou úpravu na krátkých citacích z Komenského díla, vytažených na přední stranu knižní vazby. Volil jsem texty s potenciálem překvapit a zaujmout, třeba i úryvky poněkud rozpustilé, jako byl ten, který uvádí autorovu hru *Diogenes kynik*: „Nadějný jinoši! Podávám dárek nepatrný, ale přes to doufám, že nebude nemilý Vašemu rozkvétajícímu duchu a nadání. Neboť jest vlastností věku, v němž Vy jste, těšiti se z věcí půvabných...“ Může být něco krásnějšího nežli toto něžné, lidské a nadmíru kouzelné autorovo pozvání do knihy? Podle mne stěží. Jen nakladatel, jak už to tak chodí, byl jiného názoru a pro můj vkus neměl pochopení. Přesto považují za malé vítězství, že na obálku nakonec nepřilípl fousatý Komenského portrét od malířů Ovense anebo Rembrandta. Fuj!

Občas se ale menší risk vyplatí. Přiznávám, že jsem kdysi dost nezdvořile přistoupil ke Kosatíkově knížce *Jiný TGM* — k sebevědomému titulu s ambicí nasvětlit *tatíčka* z jiných, možná nečekaných úhlů. Ilustrátor Alexey Klyuykov ode mne dostal prosbu a zadání, aby se nebál presidenta osvoboditele ironisovat, což k mé velké radosti naplnil, ba i překonal. Třeba když národovecký text doprovodil hajlujícím pejskem a kočičkou anebo když nakreslil roztomilého voříška močícího na torso presidentského pomníku. Aby té zvůle nebylo málo, začal jsem Masaryka přepisovat, a to doslova: V sazbě i v obsahu jsem přeškrtnal kusy textu a k všeobecnému údivu pak nebohému spisovateli mohutně poškrtnal knižní vazbu i anotaci. Nakladatel dostal mrtvičku, ale nějak to přežil, a úpravu bezvýhradně přijal. Kupodivu ani čtenářům mé typografické kacířství celkem nevadilo — asi proto, že tyto zdánlivě svévolné zásahy vycházely ze smyslu díla a sloužily jen a pouze k jeho podpoře.

V těchto dnech pro změnu vyšívám na knize o českém chatařství, která má za cíl představit nejzářnější počiny

současné rustikální architektury. Uvědomil jsem si při tom jednu podstatnou věc. Totiž že před rokem '89 mívalo chataření typicky český upocený charakter, že bývalo roztomile bizarní přehlídkou prapodivně stlučených budek a suchých hajzlíků pro lidi prchající z šedi města a bídy socialismu. Současné chaty bohatých lidí se už netají světovými ambicemi ani rozpočty, a jakkoliv jsou mnohdy impozantní manifestací moderní architektury, úplně se z nich vytratila krapet humpolácká a zároveň i jaksi přitažlivá nedokonalost prohnílených domků v chatařských koloniích, kde se dodnes statečně pije samohonka, opékají buřty na klacku a brnká na zvučící dřevo. Fotografie nových staveb jsou nepochybně krásné, dobře exponované a komposičně vytříbené, jenomže zároveň jaksi zoufale prázdné — úplně bez lidí, kterým jsou stavby určeny.

A tak, snad abych knihu trochu polidštil, začal jsem do ní nenápadně navracet zpět typicky český patos, láci, směšnost, improvizaci. Ze všeho nejdříve prostřednictvím fotografií Pavla Štechy, jenž za normalisace dokumentoval rozmanité příslušníky širokého chatařského kmene. Podruhé když jsem nakladatele navedl, aby do knihy vpravil rozhovor s Františkem Kšánou, řezníkem, který zasvěceněji než kdokoliv jiný dovede vyprávět o pravém českém špekáčku. A do třetice když jsem shromáždil popkulturní odkazy s chatařskou tematikou, abych jimi všechny ty příliš krásné obrazy zpochybnil a naředit. Ať už to byla knížka *Jak se dělá chalupa* od Františka Nepila, nesnesitelně tklivé písně bratří Nedvědů, ironické štouchy Ivana Mládka či patetické žvásty Kamarádů táborových ohňů...

Ledaskdo správně namítne, že tenhle angažovaný přístup grafikům nepřísluší, že tady nejsou od toho, aby zasažovali do děl jiných autorů. Jenomže za svou praxí jsem už na knihy spotřeboval tolik tun drahocenného papíru, že by se jimi dala vytapetovat Čínská zeď; a z pochopitelných důvodů teď přemýšlím o smyslu práce, kterou dělám. Čím dál tím méně se chci podílet na vizuálním smogu a stále častěji odmítám tituly, jejichž jediným smyslem je přispět k nekonečnému informačnímu balastu, jímž se každou chvíli můžeme zalknout. To je důvod, proč své nakladatele tolik zlobím a proč se někdy ostatním autorům pletu pod nohy nebo do jejich náročného řemesla. Ne snad abych se po večerech dojímal, jak jsem chytrý, krásný a dobrý. Prostě jen věřím, že když už jsme tak šťastní a bohatí, že můžeme produkovat nezměrné množství knih, měly by to být především ty ojedinělé tituly, které v soudný den obhájí své právo na papír a na existenci.

Autor je typograf a knižní designér